

7

Urak irakin du

presente de nor-nork (recapitulación) • ilundu du, urak irakin du • oraciones concesivas • duela 50 urte • hotzak nago • -dun, -keta, -gailu • oraciones de relativo: sustantivación (III) • {-e}nez gero

En este tema repasaremos el presente de las formas **nor-nork**. Tales formas responden al esquema que viene a continuación y consta de los siguientes morfemas:

1. Morfemas **nor** (objeto directo).
2. El pluralizador **-it-** que aparece en todas las personas salvo en **ni** y **hura**. También aparece con **zu**.
3. La raíz **-u-**.
4. El morfema **-zte-** correspondiente a **zuek (nor)**.
5. Morfemas **nork** (sujeto).

Al coincidir los morfemas **itu** + **te** se intercala una **z**: zaituzte, gaituzte, dituzte.

	NOR	plural	raíz	zuek	NORK	
{ni}	NA				T	{nik}
{hi}	HA				K/N	{hik}
{hura}	D		U		—	{hark}
{gu}	GA	it			GU	{guk}
{zu}	ZA	it			ZU	{zuk}
{zuek}	ZA	it		zte	ZUE	{zuek}
{haiek}	D	it			{z}TE	{haiek}

Combinando estos morfemas obtenemos el siguiente cuadro:

Nork	Nor						
	NI	HI	HURA	GU	ZU	ZUEK	HAIEK
NIK		haut	dut		zaitut	zaituztet	ditut
HIK	nauk/naun		duk/dun	gaituk/gaitun			dituk/ditun
HARK	nau	hau	du	gaitu	zaitu	zaituzte	ditu
GUK		haugu	dugu		zaitugu	zaituztegu	ditugu
ZUK	nauzu		duzu	gaituzu			dituzu
ZUEK	nauzue		duzue	gaituzue			dituzue
HAIEK	naute	haute	dute	gaituzte	zaituzte	zaituztete	dituzte

Una vez más, insistimos en que este curso no trabajaremos la segunda persona **hi**.

ADITZ KOMUNZTADURA (CONCORDANCIA DEL VERBO)

Estas formas verbales tienen en la oración sus correspondientes sintagmas **nor** (objeto directo) y **nork** (sujeto), con los que concuerdan. Tales sintagmas, a menudo, resultan reiterativos y pueden suprimirse, porque la información ofrecida por el verbo es suficiente, como puedes ver en los siguientes ejemplos:

Amak haurra garbitu du.	Etxera eramango zaitugu.
Liburu bat erosi dut.	Beldurtu egin gaituzu.
Zuk sagarrak jan dituzu.	Horiek jo egin gaituzte.
Zuek autoan ekarri nauzue.	Nik ongi ezagutzen zaituztet.
Lagunek kalean ikusi naute.	Euriak harrapatuko zaituzte.
Maite zaitut.	

NORK (ZERK)	NOR (ZER)		NOR	it	u	zte	NORK
amak	haurra	garbitu	d		u		—
nik	liburu bat	erosi	d		u		t
zuk	sagarrak	jan	d	it	u		zu
zuek	ni	kotxean ekarri	na		u		zue
lagunek	ni	kalean ikusi	na		u		te
nik	zu	maite	za	it	u		t
guk	zu	etxera eramango	za	it	u		gu
zuk	gu	beldurtu egin	ga	it	u		zu
haiek	gu	jo egin	ga	it	u		zte
nik	zuek	ongi ezagutzen	za	it	u	zte	t
euriak	zuek	harrapatuko	za	it	u	zte	—

ILUNDU DU / URAK IRAKIN DU

1. Hay ciertos verbos que cuando se emplean para expresar fenómenos meteorológicos carecen de sujeto, son impersonales: **euria egin** (o **ari izan**), **elurra egin**, **atertu** (*escampar*), **ilundu**, **argitu**, etc.

Por lo que solemos decir:

Euria egin du.	<i>Ha llovido.</i>
Elurra ari du.	<i>Nieva.</i>
Berehala atertuko du.	<i>Pronto escampará.</i>
Eguna argitu du.	<i>Ha amanecido.</i>
Neguan goiz iluntzen du.	<i>En invierno anochece temprano.</i>

En todas estas locuciones falta un sujeto **nork**.

2. Hay otros verbos como **iraun** (*durar*), **irakin** (*hervir*), etc., que en euskera llevan auxiliar transitivo (**zer-nork**), pero que carecen de objeto directo (sintagma **zer**):

Gerrak luzaro iraun zuen.	<i>La guerra duró largo tiempo.</i>
Eguraldi onak bihar arte iraungo du.	<i>El buen tiempo durará hasta mañana.</i>
Harriak egurrak baino gehiago irauten du.	<i>La piedra resiste más que la madera.</i>
Urak irakin du.	<i>El agua ha hervido.</i>

Lo mismo podríamos decir de ciertos préstamos recientes como **korritu**, **funtzionatu**, **desfilatu**, etc., que vulgarmente se utilizan con auxiliar transitivo:

Honek ez du funtzionatzen.

Esto no funciona.

Sanmartzialetan euripean desfilatu dute.
etc.

En San Marciales han desfilado bajo la lluvia.

ARIKETAK

Bete itzazu hutsuneak, **nor-nork** formak erabiliz.

Completa los huecos, usando las formas nor-nork.

1. Ixabelek bere gela garbitu
2. Goizeko eguzkiak elurra urtu
3. Zeinek eramango ni etxera?
4. Lan honek asko nekatzen ni.
5. Lehergailuak hiru pertsona zauritu
6. Tabakoak hil egingo zu.
7. (Zuk gu) Arratsaldean ez hemen ikusiko.
8. (Nik zuek) Kale Nagusian ikusi paseatzen.
9. Zuek zenbatean saltzen tomateak?
10. Gu gauez ibiltzeak ez beldurtzen.
11. Zuek zer egingo ostegunean?
12. Etsaiek alde guztietatik inguratu gu.
13. (Guk zuek) Bihar Irunera eramango
14. Guk barazkiak azokan erosten
15. Horiek ni ez berehala harrapatuko.
16. Nik zuek herriko jaietara gonbidatzen
17. Zuek gu goizetik lantegian aurkituko
18. Zu botika honek azkar sendatuko
19. Zuek ni lotsatuta utzi
20. Guk zu gogoan
21. Ni goizero kaleko zaratak esnatzen
22. Zuk oso lagun atseginak
23. Irakasleak gu beste gela batera aldatuko
24. (Zu) Ardo honek ez berehala mozkortuko.
25. (Gu) Inork ez maite.
26. Liburu honek laster aspertuko (zu).
27. Horiek zuek zergatik bidali kanpora?
28. (Zuek gu) Gezur horiekin ez ikaratuko.
29. Ehiztariek txoriak hil
30. (Guk zu) Ez hemen ikusi nahi.
31. (Zuk gu) Harrituta utzi
32. Itsasoaren edertasunak liluraturik utzi ni.
33. (Nik zu) Nondik ezagutzen?
34. Zerk harritzen zu?
35. Guk zu aukeratuko alkate izateko.
36. Maribik bere etxean afaltzera gonbidatu (gu).
37. Zuk ni zergatik jo?
38. Nik eskuak garbitu behar
39. (Nik zu) Ez behin ere ahaztuko.
40. Izebak oso maite zuek.
41. Zuek gu denbora luzean eduki zain.
42. Labana honek punta zorrotzegia
43. Hego-haizeak arratsaldera arte iraungo
44. Kafe honek irakin egin
45. Pila hauek denbora gutxi irauten
46. Udaberrian goizago argitzen

Esaldi hauek itzultzeko, **nor-nork** aditzak erabili behar dituzu.
Para traducir estas frases, debes usar los verbos nor-nork.

1. Miren ha perdido las llaves.
2. Eso no me asusta.
3. Nosotros te elegiremos a ti.
4. ¿Quién te ha peinado?
5. Os bajaré al pueblo.
6. Tenemos que acostar a los niños.
7. No nos quieren recibir.
8. Te llevaré a las cinco.
9. Tú no me quieres.
10. Yo no os conozco.
11. Me habéis dejado preocupado.
12. Os echarán a la calle.
13. Enseguida te alcanzaré.
14. Este trabajo no nos aburre.
15. Os voy a ensuciar (os ensuciaré).
16. Nos has dejado admirados.
17. No queremos asustarte.
18. En verano amanece muy temprano.
19. Está lloviendo.
20. En los montes de Navarra ha nevado.

IRAKURGAIA

ERAZTUN GALDUA

Miller jaun-andreak, Sir Alexander eta Lady Elizabeth, antzinako jauregi zahar horietako batean bizi dira. Ez dute seme-alabarik. Datorren azaroan Australiara joatekoak dira, eta, abiatu baino lehen, beren ilobak bildu nahi izan dituzte: Robin, Eric, Harry eta Agatha.

Robin Smith, berrogeita hamar urteko gizon lodia, Glasgowerko lantegi bateko zuzendaria da. Bere emazte Victoriarekin etorri da afarira.

Eric Mortonek banketxe batean egiten du lan. Gizon dotorea eta diruduna izan arren, mutilzahar geratu da; diru arazoek ez omen diote ezkontzeko astirik utzi.

Harry Parker ere ezkongai da. Diotenez, desfalkoren bat-edo egin zuen, eta kartzelan igaro ditu azken urteak.

Agatha Hall, denetan gazteena, medikuntza ikasten ari da. Laster ezkontzekoa da eta Dick Backer bere senargaiarekin agertu da. Agatha Lady Elizabethen iloba kutuna da. Afaldu bitartean, nahiko giro hotza izan da. Egia esan, lehengusu-lehengusinen arteko harremanak beti izan dira hotzak. Gutxitan ikusten dute elkar eta gaur bildu baldin badira, osaba-izeben herentziaren esperantzak ekarri dituelako izan da. Gainera, Morton eta Parkerrek gorrotoa ere badiote elkarri. Hala ere, Lady Elizabethek denak bere inguruan bildu nahi izan ditu agur esateko.